

MPRA

Munich Personal RePEc Archive

Contemporary Coins and Similar Metal Objects

Matić, Branko

2009

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/20237/>
MPRA Paper No. 20237, posted 06 Mar 2010 08:33 UTC

Suvremeni kovinski novac i njemu slični kovinski objekti

Sažetak

Autor analizira i istražuje segment suvremenom kovinskom novcu sličnih kovinskih objekata (artefakata) koji se povremeno pojavljuju u novčanom optjecaju iz različitih razloga.

Legalna izdanja novcu sličnih objekata (lokalnog novca) izrađenih iz kovina, odnosno njihovih slitina kao pomoćnih novčanih sredstava javljaju se u praksi pojedinih zemalja relativno često u sklopu „drobljenja“ novčanog suvereniteta.

Drugi, češći i opasniji razlog izdanja različitih kovinskih objekata (medalja/žetona) sličnih kovinskom novcu koji je zakonsko sredstvo plaćanja s ciljem prevare korisnika novca i postizanja ekonomskih probitaka.

Globalizacija i njen utjecaj na monetarnu sferu, zajedničko uređenje monetarne politike u segmentu emisija kovinskog novca, ali i druge pojavnosti vezane za izvjesne promjene koje se javljaju kod emisija kovinskog novca u cilju povećanja njegove potražnje pa time i tezaurizacije te neki drugi razlozi, dovode do potrebe za restriktivnim mjerama u segmentu emisije kovinskog novca u cilju zaštite korisnika kovinskog novca i njihovih emitenata.

Ključne riječi: suvremeni kovinski novac, lokalni novac, žetoni, medalje

1. Uvod

Veliki broj emitenata kovinskog novca, mnoštvo vrsta kovinskog novca te neke druge okolnosti mogu ugrožavati cirkulaciju i uporabu kovinskog novca, a njihove korisnike dovoditi u zabludu pri čemu oni mogu trpjeti i štetu. Inflatorna kretanja te posljedice ove promjene kupovne snage novca dodatno mogu usložnjavati ovu situaciju s obzirom da se posljedice inflacije reflektiraju u pravcu pojave novih (većih) apoena kovinskog novca¹ ili što je rjeđi slučaj (ali po posljedicama drastičniji) do potpune repudijacije kovinskog novca² što rezultira uvođenjem novih apoena kovinskog novca sa dijelom ili potpuno izmijenjenim izgledom (dizajnom) ili/ i izmijenjenom kovinom ili slitinom iz koje su ti apoeni izrađeni u odnosu na ranije emitiran novac³. Probleme u svezi utvrđivanja autentičnosti kovinskog novca i mogućnosti razlikovanja kovinskog novca koje je zakonsko sredstvo plaćanja od onih kovinskih objekata koji to nisu jednim dijelom mogu činiti i emisijske politike pojedinih država⁴ koje prvenstveno zbog ostvarenja emisijske dobiti i gospodarenja kovinskim novcem emitiraju djelomično ili potpuno redizajniran apoenski niz kovinskog novca. U ovu kategoriju moguće je uvrstiti i promjene u emisijskim politikama kovinskog novca kada

¹ Istovremeno dolazi do napuštanja izdavanja manjih apoena - djelomočna repudijacija (odbacivanje) pojedinih apoena kovinskog novca zbog njihove nepodobnosti za novčani promet ili se oni kuju i puštaju u prodaju isključivo u numizmatičkim setovima (engl. Mint set te Proof set).

² Najčešće i papirnog novca.

³ Intenzitet ovih pojava može biti u rasponu od manjih izmjena – dodavanje riječi novi/a ispred imena novčane jedinice do usvajanja novog imena novčane jedinice.

⁴ Pretežito se radi o velikim državama sa znatnim emisijama kovinskog novca (Sjedinjene Američke Države, Kanada, Australije i neke druge zemlje).

jedna vrsta kovinskog novca postaje druga vrsta pa obnaša, shodno tomu, i druge novčane funkcije⁵. Ujedno su sve prisutnije emisije prigodnog optjecajnog novca koji je identičan jednom apoenu iz apoenskog niza optjecajnog novca. Pojava novih država koje emitiraju vlastiti kovinski novac dodatno mogu utjecati na probleme vezane za cirkulaciju kovinskog novca u smislu razlikovanja ovih emisija od objekata koji nisu novac. U otežavanje optjecaja kovinskog novca spada i pojava „drobljenja“ monetarnog suvereniteta⁶. Osim ovih legalnih i legitimnih aktivnosti u svezi emisije suvremenog kovinskog novca velika ugroza cirkulacije kovinskog novca se nalazi u segmentu raznih izdanja kovinskom novcu sličnih objekata.

2. Suvremeni kovinski novac

Unatoč pojavi i sve većoj zastupljenosti suvremenih novčanih oblika u novčanom optjecaju, a što je povezano sa globalizacijom i razvojem novih tehnologija, danas je korištenje kovinskog novca ipak još značajno. Istina, postoje određene različitosti u zastupljenosti kovinskog novca⁷ u novčanoj masi pojedine zemlje što je rezultat tradicije, navika, strukture potrošnje, numizmatičkih poriva te nekih drugih okolnosti.

2.1. Vrste suvremenog kovinskog novca

Suvremeni kovinski novac ovisno o funkciji koje obnaša moguće je svrstati u:

- optjecajni kovinski novac⁸
- prigodni optjecajni kovinski novac⁹
- prigodni kovinski novac¹⁰
- naknadne otkove povijesnog novca (replike)
- pokusne otkove kovinskog novca
- piefort¹¹ kovanice
- novac kovan za pojedine kategorije ljudi¹².

Iz različitih razloga u optjecaju se, ovisno o pojedinoj državi, rjeđe mogu naći novac s greškama (makulature), novčane pločice¹³ ili izuzetno kovničke medalje.

2.1.1. Optjecajni kovinski novac

Optjecajni kovinski novac je najzastupljeni novčani oblik novca u novčanoj masi u segmentu kovinskog novca. Temeljni razlog tomu je prometna funkcija ovoga novca.

⁵ Primjerice SAD, Kanada, Australija, Europska unija i druge države. EU je apoenu nominalne vrijednosti 2 eura iz kategorije optjecajnog novca svrstala u kategoriju prigodnog optjecajnog novca (engl. Commemorative Coins) 2004. godine te ga proglasila zakonskim sredstvom plaćanja u zemljama Eurosustava. Ovo je učinjeno nakon prestanka moratorija u svezi emisija kovinskog novca nominalne vrijednosti 2 eura kada ovaj apoenu, osim obnašanja funkcije optjecajnog novca, izmjenom izgleda aversa (jedanput godišnje za svaku državu) počinje biti i prigodni optjecajni novac. Na taj način se znatno i proširuje emisijska djelatnost (OJ L 186/1/2005; L9/52/2009; C247/5/2003).

⁶ Primjer Velike Britanije čiji prekomorski teritoriji (British Antarctic Territory, Bermuda, British Indian Ocean Territory, British Virgin Islands, Cayman Islands, Falkland Islands, Gibraltar, St Helena and Dependencies /Ascension Island and Tristan da Cunha/, Turk and Caicos Islands, Pitcairn Island, South Georgia and South Sandwich Islands) izdaju vlastiti kovinski novac koji je često istih fizičkih i tehničkih osobina kao i novac V. Britanije, a koji se kroz mobilnost ljudi može naći i u cirkulaciji na području V. Britanije gdje nisu zakonsko sredstvo plaćanja (www.royalmint.com).

⁷ Kovinski novac zajedno sa papirnim novcem (novčanice) čini gotovinski novac.

⁸ Danas je najšire prihvaćen engleski termin Circulation coin.

⁹ Engl. Commemorative Coins.

¹⁰ Engl. Collectors Coins.

¹¹ Fr. Piéfort ili pied-ford, probni otkovi novca na dvostruko debljoj pločici.

¹² Pojedine zemlje u cilju kontrole novčanog optjecaja za pojedine kategorije stanovništva izdaju novac koji se razlikuje od novca koji je zakonsko sredstvo plaćanja u toj zemlji (primjer Kuba).

¹³ Fr. planchette (planšete); odnosno rondele ili pločice za izradu kovinskog novca.

Primjer Hrvatske, male zemlje s nedugom suvremenom emisijskom djelatnošću te Europske monetarne unije (EMU)¹⁴ koja jednim dijelom koristi nadnacionalni novac (države Eurosustava¹⁵ i države euro područja) mogu to dobro ilustrirati (Tablica 1. i 2)¹⁶.

Tablica 1: Emisije hrvatskih kuna i lipa po apoenima i razdobljima

	1 lp	2 lp	5 lp	10 lp	20 lp	50 lp	1 Kn	2 Kn	5 Kn
1993.	57.834.100	17.958.962	42.686.969	63.689.778	25.206.442	51.456.267	49.913.770	19.774.119	4.989.330
1994.	2.003.097	2.001.063	2.005.346	2.000.127	2.072.862	2.001.131	2.000.133	2.000.758	2.001.422
1995.	7.101.000	7.498.000	17.308.000	26.335.500	39.718.500	22.077.000	33.707.000	9.304.000	3.724.000
1996.	2.000.000	2.006.000	2.004.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000
1997.	5.019.000	4.996.000	29.964.000	39.995.500	9.999.000	1.473.000	6.205.000	1.305.000	1.165.000
1998.	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000
1999.	8.000.000	8.000.000	25.402.000	49.500.000	33.500.000	1.000.000	18.000.000	2.500.000	4.000.000
2000.	2.000.000	2.000.000	4.500.000	3.000.000	2.000.000	3.500.000	2.000.000	2.000.000	7.700.000
2001.	2.000.000	2.986.000	6.598.000	31.500.000	23.000.000	5.500.000	1.000.000	1.250.000	17.300.000
2002.	3.000.000	2.000.000	3.500.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	1.000.000	2.000.000
2003.	1.500.000	1.600.000	6.424.000	2.100.000	6.411.000	8.000.000	2.000.000	4.160.000	1.000.000
2004.	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	4.000.000	2.000.000	2.000.000
Σ	102.457.197	43.087.063	114.705.346	187.431.127	151.201.362	62.551.131	124.825.903	35.519.758	49.390.422

Izvor: Višćević, Z. : Kovani novac Republike Hrvatske, vlastita naklada, Rijeka 2004., HNZ

Slučaj Hrvatske potvrđuje konstataciju da kovinski novac ne gubi značaj (posebno optjecajni) unatoč značajnim promjenama u monetarnoj sferi.

Razlozi su u navikama njegovih korisnika, ali i u segmentu olakšavanja svakodnevnih sitnih plaćanja (različiti automati, korištenje kolica u trgovačkim centrima i drugo). Supstitucija jednog apoena papirnog novca istom nominalnom vrijednošću kovinskog novca¹⁷ se također odrazila na emitiranu količinu. Jednim dijelom obezvrjeđivanje novca moguće je uočiti kod emitiranih količina najmanjih apoena čiji se broj smanjuje.

Tablica 2: Emisije eura i centa po apoenima i razdobljima

u mil. kom

	1 CENT	2 CENTS	5 CENTS	10 CENTS	20 CENTS	50 CENTS	1 EUR	2 EUR
2002.	11.045	9.396	8.895	9.200	8.319	6.816	7.174	5.273
2003.	4.818	3.648	3.087	3.445	3.474	2.483	3.597	2.796
2004.	3.998	3.109	2.713	2.905	2.974	2.054	2.842	2.495
2005.	3.529	3.115	2.520	2.640	2.824	1.912	2.654	2.405
2006.	3.483	3.104	2.519	2.585	2.816	1.960	2.657	2.394
2007.	3.840	3.522	2.754	2.863	3.076	2.115	2.613	2.353
2008.	4.032	3.787	2.773	2.838	3.091	2.085	2.566	2.352
Σ	34.745	29.681	25.261	26.476	26.574	19.425	24.103	20.068

Izvor: www.ecb.int

Primjer EU također ukazuje na značaj kovinskoga novca danas. Uočljivo je da je emitirana količina optjecajnog kovinskog novca najveća u prvoj godini emitiranja¹⁸, ali nakon prve

¹⁴ Emisije kovinskog novca su u nadležnosti nacionalnih središnjih banaka, s tim da količine emitiranog novca čine novčanu masu zemalja euro područja, a odobrava ih Europska središnja banka.

¹⁵ Zemlje EU koje su uvele euro u gotovinskom obliku.

¹⁶ Svi apoeni apoenskog niza optjecajnog kovinskog novca su izdani u višoj kvaliteti – necirkulirajući (UNC) godište 1993. (tzv. Turistički kompleti u 50.000 komada), odnosno u kvaliteti proof (numizmatički kompleti) i to godina 1993. u 25.000 komada, 1994. u 4.000 komada, 1995. u 4.000 komada, 1996. u 5.000 komada, 1997. u 2000. komada, 1998. u 2000. komada, 1999. u 2000. komada, 2000. u 1000. komada, 2001. u 1000. komada, 2002. u 1000. komada, 2003. u 1000. komada, 2004. u 2000. komada, 2005. u 2000. komada, 2006. u 1000. komada, 2007. u 1000. komada, 2008. u 1000. komada i 2009. u 1000. komada.

¹⁷ Novčanica nominalne vrijednosti 5 kuna.

¹⁸ Pojedine države emitiraju kovanice osim sa označenom godinom 2002. i sa godinama 1999., 2000. i 2001.

emisije u količinama koje su potrebne za normalan novčani optjecaj. Hrvatska uglavnom, a EU potpuno u startu emitiraju najveću količinu ovog novca što je motivirano prvenstveno sigurnosnim i razlozima prestiža¹⁹ (pogotovo u EU).

Različita rješenja dizajna nacionalne strane kovanica (aversa) u zemljama izdavateljima eura (isti likovni prikazi na svim apoenima apoenskog niza, isti dizajni za dijelove apoenskog niza odnosno za apoene izrađene od iste slitine ili različit dizajn svakog apoena) uz dopuštenje svim zemljama koje su to htjele da se, u skladu sa njihovom emisijskom tradicijom, emitiraju kovanice sa stvarnom godinom kovanja te redizajn²⁰ reversa kod apoena od 10, 20, 50 centa te 1, 2 eura dijelom dodatno utječe na moguće probleme vezane za prepoznavanje kovinskog novca. Vezano za probleme i teškoće u razlikovanju i manipulaciji sa euro kovanicama u EU se provode stalne ankete o tome segmentu novčane cirkulacije²¹.

2.1.2. Prigodni optjecajni kovinski novac

Činjenica da prigodni optjecajni kovinski novac primarno obnaša prometnu funkciju, te da se od optjecajnog kovinskog novca može, manje ili više razlikovati, a da pri tomu ima prikaz motiva koji može biti opće ili posebno atraktivan.

U Hrvatskoj emisijskoj djelatnosti u segmentu prigodnog optjecajnog kovinskog novca moguće je uočiti relativno mali broj razloga za izdavanje ovoga novčanog oblika, ali i nevelike emitirane količine te relativni diskontinuitet u emisijskoj politici. Hrvatska je iskoristila mogućnost zamjene izgleda aversa kovanica (za čitav apoenski niz)²² te je uvela jednu novu nominalnu vrijednost (25 kuna)²³ tablica 3.

Tablica 3: Emisije prigodnog optjecajnog kovinskog novca hrvatskih kuna i lipa po apoenima i razdobljima

	1 lp	2 lp	5 lp	10 lp	20 lp	50 lp	1 Kn	2 Kn	5 Kn	25 Kn
1993.										
1994.									1.000.000	
1995.	1.000.000			900.000	1.000.000			500.000		
1996.		1.000.000	900.000			900.000	1.000.000			
1997.										900.000*
1998.										300.000
1999.										300.000
2000.										300.000
2001.										
2002.										200.000
2003.										
2004.										30.000
Σ	1.000.000	1.000.000	900.000	900.000	1.000.000	900.000	1.000.000	500.000	1.000.000	2.030.000

* - tri izdanja (motiva)

Izvor: Srb, V., Matić, B.: Kovani novac Republike Hrvatske, Agencija za komercijalnu djelatnost, Zagreb, 1999., HNB

¹⁹ Bilo je važno svakako izbjeći situaciju da se ne bi moglo konvertirati sva željena količina nacionalnog novca u euro i cente u bilo kojoj državi koja je uvela ovaj nadnacionalni novac. Uz to su svakako postojali i drugi razlozi ovakvom pristupu, a to je prvenstveno nemogućnost da se unaprijed u potpunosti predvide reakcije budućih korisnika ovoga novca pa prema tomu i potrebite količine novca za konverziju.

²⁰ Godine 2007.

²¹ Ankete se provode prema kriteriju spola, godina starosti, stanovanja (grad, ostali dijelovi zemlje) i zanimanju.

²² Izdan je u višoj kvaliteti proof (numizmatički komplet) godište 1994.- 1996. u količini od 5.000 komada.

²³ Apoeni nominalne vrijednosti 25 Kuna izdani su višoj kvaliteti proof (numizmatički komplet) i to komplet od 3 apoena godište 1997. u 2.000 komada i komplet (3 apoena) godište 1998., 1999. i 2000. u 1.000 komada.

Emisije prigodnog optjecajnog kovinskog novca u zemljama euro područja²⁴ moguće je podijeliti u dvije kategorije.

Jednu kategoriju čine emisije prigodnog optjecajnog kovinskog novca koji je zakonsko sredstvo plaćanja u svim zemljama euro područja. Za izradu ove kategorije prigodnog optjecajnog kovinskog novca isključivo služi apoen nominalne vrijednosti 2 eura Tablica 4.

Tablica 4: Emisije prigodnog optjecajnog kovinskog novca nominalne vrijednosti 2 eura u kom

	2004.	2005.	2006.	2007.		2008.		2009.		UKUPNO
					ZI *			ZI*		
AT		7.000.000			9.000.000			5.000.000	21.000.000	
BE		6.000.000	5.000.000		5.000.000	5.000.000		5.000.000	26.000.000	
CY								1.000.000	1.000.000	
DE			30.000.000	30.000.000	30.000.000	30.000.000	30.000.000	30.000.000	180.000.000	
ES		8.000.000			8.000.000			8.000.000	24.000.000	
FI	1.000.000	2.000.000	2.500.000	2.000.000	1.400.000	1.500.000		1.400.000	11.800.000	
FR					9.400.000	20.000.000		10.000.000	39.400.000	
GR	50.000.000				4.000.000			4.000.000	58.000.000	
IE					4.820.000			5.000.000	9.820.000	
IT	16.000.000	18.000.000	40.000.000		5.000.000	5.000.000		2.500.000	86.500.000	
LU	2.490.000	2.800.000	1.100.000	1.100.000	2.100.000	1.300.000	1.400.000	1.400.000	13.690.000	
MT								700.000	700.000	
NL					6.333.000			5.300.000	11.633.000	
PT				2.000.000	2.000.000	1.035.000	1.250.000	1.285.000	7.570.000	
SI					400.000	1.000.000		1.000.000	2.400.000	
SK								2.500.000	2.500.000	
VA	100.000	100.000	100.000	100.000		100.000			500.000	
SM	110.000	130.000	120.000	130.000		130.000	130.000		750.000	
MC				20.001					20.001	
Broj motiva	6	8	7	7	13	10	4	16	71	

ZI - Zajedničko izdanje svih zemalja Eurosustava

Izvor: www.ecb.int

Emisije prigodnog optjecajnog kovinskog novca nominalne vrijednosti 2 eura se sastoje od pojedinačnih i zajedničkih izdanja i do sada je izdan 71 različiti motiv. U zajedničkim izdanjima sudjeluju samo države Eurosustava.

Drugu kategoriju čine emisije prigodnog optjecajnog kovinskog novca nominalnih vrijednosti koje odabiru emitenti samostalno i taj novac je i drugih tehničkih osobina u odnosu na optjecajni kovinski novac euro područja te je taj novac zakonsko sredstvo plaćanja samo u zemlji emitentu. Ovaj novčani oblik zajedno sa ostalim novčanim oblicima kovinskog (i papirnog te depozitnog novca) čini novčanu masu zemalja euro područja.

²⁴ Euro područje obuhvaća države koje su uvele euro u gotovinskom obliku, a članice su EMU te države koje koriste euro kao nadnacionalnu valutu temeljem ranije zaključenih monetarnih sporazuma sa zemljama koje su danas članice EU (Francuska i Italija).

Slijedeći svoju dugu i uspješnu monetarnu politiku u segmentu prigodnog optjecajnog kovinskog novca te u duhu tradicije Austrija emitira apoen nominalne vrijednosti 5 eura u srebru (do sada 13 različitih motiva), a Njemačka apoen nominalne vrijednosti 10 eura također u srebru (do sada 44 različita motiva)²⁵. Emisije prigodnog optjecajnog kovinskog novca u Austriji i Njemačkoj Tablica 5.

Tablica 5: Emisije prigodnog optjecajnog kovinskog novca u Austriji u 000 kom

godina	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
motivi	500	500	275	500	250	150	225
			600	275	375	450	225
							150
UKUPNO	500	500	875	775	625	600	600

Izvor: www.oenb.at

Tablica 6: Emisije prigodnog optjecajnog kovinskog novca u Njemačkoj u 000 kom

godina	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
motivi	2.000	2.050	1.800	1.800	1.600	1.600	1.500	1.643
	2.000	2.050	1.800	1.800	1.600	1.600	1.500	1.650
	2.000	2.050	1.800	1.800	1.600	1.600	1.500	1.613
	2.000	2.050	1.800	1.800	1.600	1.600	1.500	1.610
	2.000	2.050	1.800	1.800	1.600	1.600	1.500	1.690
		3.550	4.000	4.000	4.000			
UKUPNO	10.000	13.800	13.000	13.000	12.000	8.000	7.500	8.206

Izvor: www.bundesbank.de

Ovako velika emisija prigodnog optjecajnog kovinskog novca kako u svim zemljama euro područja tako i primjeri dviju najznačajnijih zemalja po emisijama prigodnog kovinskog novca ukazuju na znatne numizmatičke potencijale, ali i na postizanje emisijske dobiti kao interesantnog nefiskalnog prihoda te u konačnici i angažiranje kapaciteta kovnica (zemalja koje ih imaju) te zapošljavanja.

2.1.3. Prigodni kovinski novac

Prigodni kovinski novac je zakonsko sredstvo plaćanja, no temeljna svrha njegova izdavanja je postizanje emisijske dobiti i obnašanje numizmatičke funkcije te se u pravilu, osim rijetkih izuzetaka, ne nalazi u optjecaju. Istina ovaj novčani oblik, ovisno o monetarnoj politici zemlje izdavatelja, obnaša i niz drugih funkcija.

Emisije prigodnog kovinskog novca u Hrvatskoj po apoenima, godinama izdanja, materijalu iz kojega su izrađeni i povodima izdanja od osamostaljenja zemlje do danas.

²⁵ Navedene zemlje iste apoene izdaju i u višoj kvaliteti izrade tako da ti otkovi spadaju i u kategoriju prigodnog novca ukoliko su u toj, višoj kvaliteti izrade.

Tablica 7: Izdanja, apoeni, količine prigodnog novca u zlatu i srebru Republike Hrvatske

	Motiv izdanja	Godina izdanja	Apoeni					
			Srebro			Zlato		
			100	150	200	5	500	1000
1	"500. obljetnica rođenja Marina Držića"	2008.						2.000
2	"Dubrovačka karaka"	2008.		5.000				
3	"Benedikt Kotruljević"	2008.		2.000				
4	"Andrija Mohorovičić"	2008.						2.000
5	"Ivan Meštrović"	2007.		3.000				
6	"Nikola Tesla"	2006.		5.000				
7	"Svjetsko nogometno prvenstvo 2006., Njemačka" - II izdanje	2006.		10.000				
8	"Zimske olimpijske igre 2006., Italija"	2005.		15.000				
9	"Svjetsko nogometno prvenstvo 2006., Njemačka"	2005.		50.000				
10	"Slava Raškaj"	2000.			2.000			
11	"10. obljetnica konstituiranja Hrvatskog državnog sabora 30. V. 1990. - 30. V. 2000."	2000.					500	
12	"Katarina Zrinska"	1999.			2.000			
13	"Ivana Bričić Mažuranić"	1998.			2.000			
14	"500. obljetnica rođenja Jurja Julija Klovića"	1998.			2.000			
15	"150. obljetnica odluke Hrvatskoga državnog sabora o hrvatskom jeziku"	1998.		1.000				
16	"100. obljetnica rođenja kardinala Alojzija Stepinca"	1998.		3.000			3.000	
17	"Baranja"	1997.		1.000	1.000		1.000	1.000
18	"Vukovar"	1997.			2.000		2.000	
19	"Prvi predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman"	1997.		10.000	5.000			3.000
20	"800. obljetnica spomena imena grada Osijeka"	1996.		1.000	1.000		1.000	
21	"Šest stoljeća sveučilišne nastave u Zadru"	1996.			1.000		1.000	
22	"XXVI. olimpijske igre, Atlanta 1996."	1996.	4.000	4.000	4.000			
23	"1700. obljetnica Dioklecijanove palače i osnutka grada Splita"	1995.	2.950		2.950		3.950	1.950
24	Senjski glagolski misal	1995.				200		
25	"Dan državnosti Republike Hrvatske 30. svibnja 1990.-1995."	1995.	6.000	5.000	4.000		4.000	
26	"900. godina Zagrebačke biskupije i grada Zagreba, II. izdanje"	1994.	1.000		1.000		1.000	
27	"900. godina Zagrebačke biskupije i grada Zagreba"	1994.	3.000		3.000		1.000	
28	"Ivan Pavao II."	1994.	10.000					4.000
		Σ	26.950	115.000	32.950	200	18.450	13.950

Izvor: www.hnb.hr; <http://narodne-novine.nn.hr>

Hrvatska je do sada ukupno izdala prigodnog optjecajnog novca u količini od 207.500 komada u 28 različitih motiva te u 6 apoena i to 3 u srebru i 3 u zlatu.

Emisijska djelatnost zemalja koje čine Eurosustav u segmentu prigodnog kovinskog novca

Svaka država članica Eurosustava samostalno bira nominalnu vrijednost svojih apoena prigodnog kovinskog novca, materijal izrade i ostale tehničke karakteristike s tim da je taj novac zakonsko sredstvo plaćanja u zemlji emitentu te da ukupna nominalna vrijednost toga novca čini dio novčane mase Eurosustava te mora biti odobrena od strane Europske središnje banke. Do sada je u državama Eurosustava ukupno izdano 20 različitih nominalnih vrijednosti ovoga novca i to: €¼; €1,50; €1 ½; €3; €5; €8; €10; €12; €12 ½; €15; €20; €25; €30; €50; €100; €200; €300; €400; €500; €100.000.

Ukoliko se ovome pridodaju količine prigodnog kovinskog novca koje emitiraju zemlje Europske unije koje nisu uvele euro u gotovinskom obliku tada se lako može sagledati koliko je različitih otkova što usložnjava stanje u novčanoj cirkulaciji ukoliko se pojavi ovaj novčani oblik u prometu.

2.1.4. Ostali službeni otkovi

S obzirom na različitu zastupljenost ostalih službenih otkova kao što su: naknadni otkovi povijesnog novca (replike), pokusni otkovi kovinskog novca, Piefort kovanice, novac kovan za pojedine kategorije ljudi, novac s greškama (makulature), novčane pločice ili puno rjeđe kovničke medalje teoretski je moguće očekivati da se i ti otkovi, iz različitih razloga, mogu naći u cirkulaciji.

3. Nelegalna izdanja kovinskog novca

U nelegalna izdanja kovinskog novca ubrajaju se krivotvorine ovoga novca²⁶.

Kovinski novac se rjeđe krivotvori zbog prvenstveno njegove relativno male kupovne snage, ali i složenije tehnologije izrade. Ipak slučajevi pojave krivotvorina ovoga novčanog oblika u pojedinim zemljama ukazuju i na tu vrstu ugroze novčanog optjecaja.

U Hrvatskoj su se tijekom 2007. godine pojavile krivotvorine apoenominalne vrijednosti 5 kuna sa označenim godištim 1994., 1996., 2002., 2004. i 2006. Broj otkrivenih krivotvorina je nepoznat.

Europska unija, s obzirom na relativno veliku kupovnu snagu ovoga nadnacionalnog (zajedničkog) novca, također je suočena sa krivotvorenjem kovanica i to samo tri najveća apoenominalna. S obzirom na veliku količinu emitiranih kovanica ova ugroza nije značajna, no količine falsificiranih kovanica su ipak u porastu Tablica 8.

Tablica 8: Broj krivotvorenih euro kovanica u optjecaju od 2002.-2008.

Godina	50 cent	1 EUR	2 EUR	UKUPNO
2002.	28	1.281	1.030	2.339
2003.	185	6.318	19.688	26.191
2004.	858	9.103	64.603	74.564
2005.	4.000	12.800	83.700	100.500
2006.	8.300	14.100	141.400	163.800
2007.	13.000	16.200	181.900	211.100
2008.	16.600	24.500	154.800	195.900
Σ	42.971	84.302	647.121	774.394

Izvor: European Commission Euro Counterfeiting Reports 2002., 2003., 2004., 2005., 2006., 2007., 2008.

Sve navedene okolnosti mogu, a često i dovode, do određenih problema u svezi identifikacije (uočavanja) i razlikovanja kovinskog novca od kovinskih objekata koji to nisu.

Sukladno tomu države, ali i monetarne unije pristupaju zaštiti svojih emisija, ali i korisnika ovoga novca sprečavajući financijske gubitke te istovremeno pridonose očuvanju povjerenja u novac.

²⁶ Novčanice (papirne i izrađene od polimera) se mogu i krivotvoriti i falsificirati (nelegalno mijenjati neke detalje dodavanjem, oduzimanjem ili kombinacijom oduzimanja i dodavanja - primjerice nominalne vrijednosti i novčanice) da bi se stekao dojam da se radi o novčanici veće nominalne vrijednosti.

4. Regulacija izdanja kovinskih objekata koji mogu nalikovati kovinskom novcu

U kategoriju kovinskog novca sličnih kovinskih objekata (artefakata) moguće je uvrstiti žetone, reducirane medalje²⁷ i druge artefakte koji mogu, više ili manje, nalikovati kovinskom novcu. Pojava artefakata koji nisu novac u novčanom prometu ima, često, različite uzroke te dijelom i različite posljedice, odnosno stupanj ugroze ovoga prometa.

Žetoni mogu služiti kao zamjenski novac u novčanim transakcijama posebno u gospodarstvima koja se suočavaju s visokom inflacijom. Svojim dizajnom mogu dovesti njegove korisnike do zablude glede njihove prave prirode te mogu, ovisno o svome broju, dovesti do značajnije ugroze emisijske politike u segmentu kovinskog novca.

Uporabu ovih i drugih kovinskih objekata moguće je analizirati sa aspekta izdavatelja, korisnika te sa stajališta monetarne vlasti.

Usklađujući svoju pravnu regulativu sa EU i Hrvatska je normirala izdanja medalja i žetona koji po određenim elementima (natpisi, referentne veličine, dizajn) mogu nalikovati kovanicama eura²⁸. Sukladno Odluci o medaljama i žetonima koji nalikuju kovanicama eura (točka III) precizno se određuju obilježja medalja i žetona po kojima oni nalikuju kovanicama eura:

“a) ako se izrazi »euro« ili »euro cent« ili simbol eura pojavljuju na njihovoj površini ili
b) ako je njihova veličina unutar referentne veličine ili
c) ako je dizajn koji se pojavljuje na površini medalja i žetona sličan dizajnu koji se nalazi na bilo kojem od nacionalnih naličja ili zajedničkih lica kovanica eura ili je jednak ili sličan dizajnu na obodu kovanica od dva eura“.

Točka IV iste Odluke predviđa iznimke od navedenoga, a to su:

„(1) medalje i žetoni koji nose naziv »euro« ili »euro cent« ili simbol eura bez iskazane nominalne vrijednosti, ne nalikuju kovanicama eura ako veličinom odstupaju od referentne veličine.

(2) Iznimno medalje i žetoni čija je veličina unutar referentne veličine, ne nalikuju kovanicama eura:

a) ako imaju u sredini probušenu rupu promjera većeg od 6 milimetara ili ako je njihov oblik poligonalan, a nema više od šest kutova, te ako se poštuje uvjet iz druge alineje pod c) stavka 2. ove točke ili

b) ako su izrađeni od zlata, srebra ili platine ili

c) ako zadovoljavaju sljedeće uvjete:

– kombinacije promjera i visine oboda medalja i žetona dosljedno su izvan opsega definiranih u svakom od slučajeva navedenih u točki II. Priloga II i

– kombinacije promjera i svojstava kovina od kojih su izrađene medalje i žetoni dosljedno su izvan opsega i svojstava kovina definiranih u svakom od slučajeva navedenih u točki III.

Priloga II”.

Navedenom Odlukom definirani su pojmovi euro, njegov simbol, pojam medalje i žetona²⁹, pojmovi zlato, srebro i platina te referentne veličine.

²⁷ Najčešće su kovane, rjeđe lijevane ili izuzetno izrađene lijevanjem pod tlakom.

²⁸ Odluka o medaljama i žetonima koji nalikuju kovanicama eura (NN 132/07).

²⁹ „Medalje i žetoni su metalni predmeti, osim pločica namijenjenih za izradu kovanica, koje imaju izgled i/ili tehnička svojstva kovanog novca, ali nisu ni zakonito sredstvo plaćanja ni zakoniti instrumenti plaćanja ni u jednoj državi“ (točka II Odluke).

Ovakva restriktivna regulacija izdavanja kovinskom novcu sličnih objekata ukazuje na globalne dimenzije suvremenog kovinskog novca te razmjere ugroze novčane cirkulacije.

5. Suvremena hrvatska izdanja žetona

Godine 1997. u Hrvatskoj se pojavljuju žetoni koji su služili kao platno sredstvo u izdanju firme "Razvitak" iz Našica. Žetoni su izdani u tri različite veličine (promjera), mase i sa različitim nominalnim vrijednostima Tablica 9.

Tablica 9: Nominalne vrijednosti, promjer i masa žetona "Razvitak"

Nominalna vrijednost	Promjer u mm	Masa u g	Debljina u mm
25	23,50	6,25	2,00
50	25,00	7,40	2,00
100	30,00	10,80	2,00

Izgled žetona³⁰:

- avers: identični aversi osim nominalne vrijednosti. Na aversu se nalazi logo tvrtke "Razvitak" u središnjem dijelu žetona tekst /"d.d. za trgovinu"/"HR.NAŠICE". Površina je izrađena u finom točkastom rasteru,
- revers: identični reversi osim oznake nominalne vrijednosti "25", "50" i "100"/inicijali "M.Č."(Miroslav Čiček – vlasnik tvrtke) uokvireno otvorenim vijencem od hrvatskog pletera/ godina kovanja "1997.",
- obod: sva tri žetona imaju gladak obod sa uzdignutim rubovima na aversu i reversu,
- materijal izrade: slitina bakra, nikla i cinka,
- količina otkovanih komada: nepoznata?
- kovnica IKOM Zagreb.

6. Zaključak

Unatoč činjenici da je danas kovinski novac najmanje zastupljen u novčanoj cirkulaciji, njegove emisije su izuzetno velike te se ne smanjuju. Razlozi su transakcijske potrebe, tezauriranje, numizmatički i turistički (suvenir) porivi, očuvanje vrijednosti, funkcija novca kao imovine i drugo. Pojave zajedničkog uređenja monetarne sfere kroz emisije nadnacionalnog novca, redizajn kovanica, inflacija, emisije različitih vrsta kovinskog novca u cilju postizanja emisijske dobiti i druge okolnosti dodatno povećavaju količine kovinskog novca ali i njegov značaj.

Istovremeno, iz različitih razloga, ali i različitog intenziteta u pojedinim zemljama ili novčanim unijama u novčanoj cirkulaciji se nalaze i razni kovinski artefakti koji, dijelom, zamjenjuju kovinski novac te mogu, više ili manje, ličiti kovinskom novcu te mogu predstavljati ugrozu novčanog optjecaja. Stoga se pribjegava regulaciji takvih izdanja u cilju očuvanja novčane cirkulacije ali i očuvanja povjerenja u novac.

³⁰ Slika 1 avers žetona /Slika 2. revers nominalne vrijednosti 25/Slika 3. revers nominalne vrijednosti 50/Slika 4. revers nominalne vrijednosti 100.

7. Literatura

1. Matić, B. :Prigodni optjecajni novac kao element stabilnosti novčanog sustava, Numizmatičke vijesti. 54 (2001) ; 144.-153.
2. Matić, B. :Emisija eura i euro centa u gotovinskom obliku i njezin odraz na Hrvatsku, Numizmatičke vijesti. 56 (2003) ; 214.-219.
3. Matić, B. :Emisija prigodnog kovinskog novca - perspektive i mogućnosti, Numizmatičke vijesti. 61 (2008) ; 231.-240.
4. Srb, V., Matić, B.: Kovani novac Republike Hrvatske, Agencija za komercijalnu djelatnost, Zagreb, 1999.
5. Viščević, Z. : Kovani novac Republike Hrvatske, vlastita naklada, Rijeka 2004
6. Odluka o medaljama i žetonima koji nalikuju kovanicama eura (NN 132/07).
7. Commission recommendation of 3 June 2005 on common guidelines for the national sides of euro circulation coins OJ L 186/1/2005;
8. Commission Recommendation of 19 December 2008 on common guidelines for the national sides and the issuance of euro coins intended for circulation L9/52/2009
9. Communication from the Commission on the recommendation of 29 September 2003 concerning a common practice for changes to the design of national obverse sides of euro circulation coins C247/5/2003).
10. European Commission Euro Counterfeiting Reports 2002., 2003., 2004., 2005., 2006., 2007., 2008
11. www.ecb.int
12. www.bundesbank.de
13. www.hnb.hr;
14. <http://narodne-novine.nn.hr>
15. www.oenb.at

Slika 1. avers žetona „Razvitak“

Slika 2. revers žetona „Razvitak“ nominalne vrijednosti 25

Slika 3. revers žetona „Razvitak“ nominalne vrijednosti 50

Slika 4. revers žetona „Razvitak“ nominalne vrijednosti 100.

